

SO 6–9

MÖJLIGHETER
MED LIBER

LÄTTARE ATT FÖRSTÅ SO MED
Libers Språkstöd

PROVA METODEN:

**Begreppskartor
ger överblick**

SAMTALSGRUPPERNA SOM UTMANAR

KÖNSNORMER

De är svårt att vara en demokratisk medborgare om man inte förstår världen

I den enorma mängd information om världen som sköljer över oss varje dag vill det till att man kan sälla och sätta saker i sitt sammanhang, att man har förstått olika begrepp och företeelser och kan se strukturer. Därför är SO ett oerhört viktigt ämne – för individen och för demokratin.

Djupare förståelse för alla elever

I det här numret av Möjligheter med Liber tar vi upp hur du kan träna begrepp med eleverna. Självlärt berättar vi om de SO-läromedel som hjälper dig ge alla elever, även de språksvaga, bakgrund, överblick och den struktur som varje medborgare behöver. Vi berättar också hur en ideell organisation arbetar för att rucka på normerna när det gäller kön och makt. En demokratifråga även det.

Ge dig tid till det bara du kan göra

Läromedel, såväl tryckta som digitala, är ett av dina viktigaste läroverktyg. De frigör tid så att du som lärare kan ge eleverna all den inspiration och det stöd som bara en lärare kan. Men de ger dig också trygghet – genom Libers läromedel får du tillgång till förlagets samlade expertkompetens i en kvalitetssäkrad förpackning och kan ägna din kraft åt att stötta alla dina elever!

Vill du veta mer om våra läromedel finns all information på www.liber.se. Självfallet står Kundservice också gärna till tjänst.

Välkommen in!

Marie Carlsson, Förlagschef Skola

MÖJLIGHETER MED LIBER | SO 6–9

REDAKTION: Christian Laring,
Eva Skarp, Anders Wigzell,
Gunilla Martinsson, Sara Bond

FOTOGRAFER: Johnér och
Istockphoto
ILLUSTRATIONER: Victoria Backman

SKRIBENTER: Suzanne Neuss
och Ann-Sofie Söderberg
TRYCK: Åtta45 Tryckeri AB

GRAFISK FORM: Victoria Backman
PROJEKTLEDARE: Ka Widebeck

SPRÅKSTÖD GÖR DET LÄTTARE ATT FÖRSTÅ SO!

Det finns många elever, inte minst de med svenska som andraspråk, som behöver SO-läromedel med enklare språk. Nu kommer därför Libers Språkstöd till SO•Serien. Det är övningsböcker som du kan använda i såväl SO- som svenskundervisningen för att ge språksvaga elever större möjlighet att hänga med i SO-undervisningen. Först ut är Språkstöd till SO•S Historia.

Libers Språkstöd är en övningsbok som hjälper "svenska som andraspråkelever" att klara av den ordinarie SO-undervisningen. För dessa elever har SO-böcker ofta en alltför svår språklig nivå.

Ord och begrepp som svenska elever haft hela uppväxten på sig att ta in är helt okända för många av de elever som inte är födda i Sverige eller som inte har svenska föräldrar. Det finns dessutom många språksvaga svenskfödda elever i skolan som inte har dessa ord och begrepp med sig, och tanken är att materialet ska hjälpa även dem att klara målen i SO.

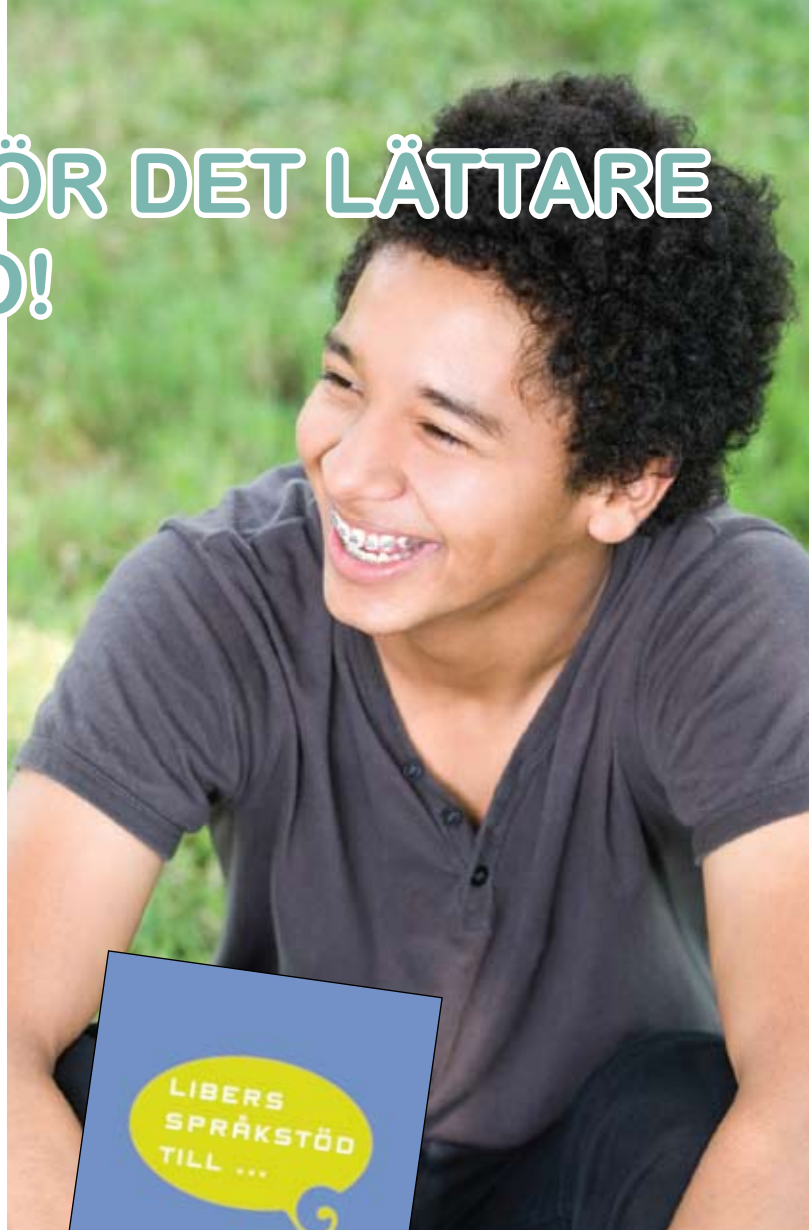
Viktigt med övningar som engagerar

Strukturen i språkstödsboken följer SO•S Historias kapitelindelning. Övningarna syftar till att ge något av den förståelse svenska elever redan har, och fokuserar på att lära in ord och begrepp som är knutna till ämnet historia. De tar också upp andra språkliga svårigheter med utgångspunkt i grundbokens texter.

Både för SO och svenska som andraspråk

Dina elever kan arbeta med Libers Språkstöd både på SO- och svenska som andraspråk-timmarna. Det betyder dock inte att SO-läraren måste ha SO•S Historia för att eleverna ska ha nytta av Libers Språkstöd i svenskundervisningen. De kan lära sig de ord och begrepp som hör till ämnet historia och som dyker upp även i andra böcker än SO•S. Läser man till exempel om romarriket tar alla böcker upp ord som republik, kejsare, diktator, senat, val och medborgare.

Första delen av Libers Språkstöd SO•S Historia utkommer hösten 2009, den andra våren 2010. Språkstöd till de andra ämnena i SO•Serien är under planering.

Libers Språkstöd SO•S Historia är en övningsbok som hjälper språksvaga elever att klara av den ordinarie SO-undervisningen.

Snart kommer SO•S Maxi, tjockare böcker med mer stoff

Vi arbetar just nu också med tjockare SO-böcker, SO•S Maxi. Det är helt enkelt SO•S-böckerna som utökas med mera stoff för de elever som vill fördjupa sig. De första av dessa SO•S Maxi utkommer våren 2010.

PROVA BEGREPPSKARTOR

– ett elevaktivt sätt att jobba

Elevaktiva material blir allt mer populära och det finns flera anledningar: Eleverna väcker själva sina frågor under arbetets gång, de får en helhetsbild över ämnet och de får en djupare förståelse.

En av dem som jobbat med elevaktiva material i allmänhet och begreppskartor i synnerhet är Anders Wigzell, lärare i geografi, samhällskunskap och religion, nu redaktör på Liber. Här berättar han hur du kan jobba med begreppskartor i klassrummet.

Vad är en begreppskarta?

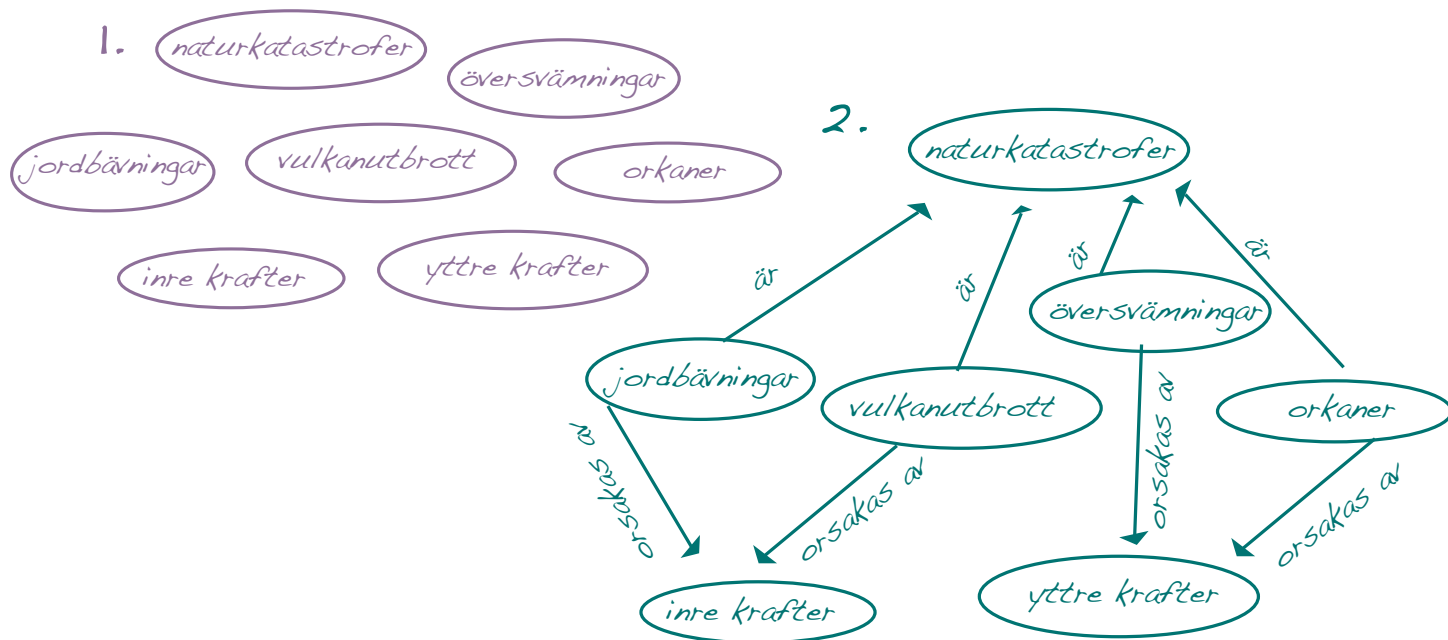
En begreppskarta är ett grafiskt sätt för eleven att visa hur de ser på begrepp och relationerna mellan de olika begreppen. Begreppskartan går ett steg längre än en mindmap (idékarta) då den inte bara visar att det finns en relation utan också visar på vilket sätt som begreppen är kopplade. Forskning har visat att inläringen fördjupas då eleven måste bearbeta informationen när de gör begreppskartor.

Så här gör du en begreppskarta

För att komma igång behöver du papper och penna. Begreppen kan skrivas på post-it-lappar, vilket gör det möjligt att flytta begreppen om så skulle behövas.

För att eleverna ska lära sig att använda metoden kan du börja med ett enkelt exempel:

- Lista ett antal begrepp som eleverna känner till, exempelvis naturkatastrofer, jordbävningar, vulkanutbrott, översvämningar, orkaner, inre krafter och yttre krafter.
- Gruppera begreppen. Begrepp som eleverna inte förstår måste förklaras och begrepp som inte har en del i sammanhanget sorteras bort.
- Placera därefter begreppen på det sätt som du tycker ger en bra struktur. Begrepp som har en tydlig koppling bör placeras nära varandra.
- Förklara för eleverna att begreppen ska kopplas till varandra med förbindelseord. Exempel på förbindelseord kan vara: är, var, till, beror på, är exempel på etcetra.

Många fördelar med begreppskartor

- Eleverna får en helhetsbild av området som begreppen täcker.
- Inläringen fördjupas då man måste välja, organisera och skapa relationer mellan begreppen.
- Eleven får en uppfattning om hur han/hon lär sig.
- Som lärare kan du lätt se om eleven har kunskapsluckor eller om vissa delar har missuppfattats av eleven.

Några tips när du jobbar med metoden

Begreppen bör endast finnas med en gång på kartan. Varje begrepp kan däremot ha flera länkar kopplade till sig. Antalet länkar ger en indikation om hur centralt begreppet är.

Markera också gärna riktningen på länkarna om det gör begreppens relation tydligare.

Begreppskartan kan göras såväl enskilt som i grupp och även i helklass.

Många användningsområden

Begreppskartan är främst en metod som är avsedd för inlärning. Det finns inget givet facit. Ingen begreppskarta är den andra lik då de utgår från elevens uppfattning av ämnet. Men jag har även använt begreppskartan som prov där jag ställde en fråga och gav eleverna ett antal begrepp som de fick organisera och förklara relationerna emellan.

Begreppskartorna visade väldigt tydligt var det fanns kunskapsluckor – antingen genom att eleverna undvek ett begrepp eller att de inte kunde göra tydliga kopplingar till det.

Med begreppskartor kan du som lärare också få information om när din undervisning inte nått fram. Det visar sig ofta genom att många av eleverna har samma kunskapsluckor. En viktig tankeväckare, det också!

Ger överblick och verklig förståelse

Begreppskartan utvecklades under 1970-talet av Joseph D. Novak vid Cornell University i USA. Novak och hans kollegor studerade elevers begreppsuppfattning och metoden växte fram när de skulle sammanställa forskningsresultatet.

Det sätt som begreppskartor används på idag skiljer sig säkert en del från 70-talet, och du formar självklart din metod efter din pedagogik och dina elever.

Hoppas att du får glädje av metoden!

Prova själv!
Begreppskartor ger en bra överblick över hur de olika delarna i ett ämne hänger ihop. Hur skulle du och dina elever vilja placera och förklara dessa begrepp?

Sunna

En mer genomtänkt SO-serie får du leta efter!

Innehållet i SO•Serien är noga utvalt för att ge dina elever en väl avgränsad baskurs så att alla ska kunna nå sina mål – i geografi, historia, religion och samhällskunskap.

En alldeles särskild vikt har vi lagt vid att göra texter så inspirerande som det bara går. Nu är dessutom alla böcker reviderade med rykande färskt innehåll.

Ovanligt lättillgängliga texter

– För att göra texterna både engagerande och lättillgängliga har vi låtit alla redaktörerna läsa alla manus, berättar Christian Laring, förläggare och ansvarig för SO•Serien. Det betyder att varje text har blivit granskad och kommenterad, förutom av författarparen, av fyra professionella redaktörer! Det har inte bara gett oss hög kvalitet på texter och innehåll, utan också en enhetlig serie som det är lätt för eleverna att känna igen sig i.

Till varje bok finns en kvinnlig och en manlig författare. På det sättet har vi försäkrat oss om att få båda perspektiven på några av skolans viktigaste och mest intressanta ämnen.

Lät oss inspireras av Monica Reichenberg

– Innan vi startade jobbet med SO•Serien fick vi allihop en föreläsning av läsforskaren vid Göteborgs universitet, Monica Reichenberg, i vad som gör texter lättillgängliga och intressanta, fortsätter Christian. Hon delade med sig av sin forskning och det har författarna tagit stort intryck av.

– Vi använder genomgående direkt tilltal och försöker alltid få fram det viktigaste först i meningen. Ja, helt enkelt att undvika trösklar och bjuda på en tydlig berättarröst, säger Elisabeth Ivansson, lärare och en av författarna till SO•S Historia.

Innehåll som dagens unga kan relatera till

Innehållet i SO•Serien är väl avvägt, varken för mycket eller för lite. Urvalet bygger på undervisningstraditionen i grundskolans senare del.

– Det finns så mycket man vill berätta, säger Elisabeth. Men tack vare att många läste manus och lämnade kommentarer har vi lyckats begränsa oss och ändå göra innehållet kul och engagerande.

– Jag har försökt haka tag i sådant som känns bekant för dagens unga, fortsätter Elisabeth. Exempelvis att ord vi använder idag kom in i vårt språk på 1700-talet, tack vare att allt franskt då var populärt. Det var så vi fick kalsong och balkong.

– Det är också viktigt att levandegöra människorna i historien, inte bara kungarna. Då ökar chansen att man väcker elevernas intresse för ämnet.

Äkthet kräver noggrann research

Författarna har självklart haft tillgång till experter av olika slag för att alla fakta ska vara vederhäftiga. Men eftersom dagens unga vet så mycket om världen, exempelvis genom massmedierna, är det också viktigt att vara äkta.

– För ett avsnitt om barn i världen, ringde jag runt och intervjuade barn i länder som Colombia, Rumänien och Frankrike, berättar Ulla Andersson, en av författarna i SO•S Samhälle som också är både högstadielärare och journalist. Det märks att tankarna om sådant som skolan, fritid och rädslor kommer från "riktiga" barn.

– I avsnittet Folk i Sverige tycker jag att vi lyckades mycket bra att berätta om de olika grupperna av svenskar på ett nyanserat och bra sätt. Det tror jag faktiskt vi var först med i den här typen av läromedel.

Radio, kalsong, paraply och toalett, är exempel på ord som vi lånat från andra språk under historiens gång.

Lättöverskådlig form

Till alla tjugo böckerna (en ämnesbok och fyra årskursböcker för varje ämne) har vi använt en och samma formgivare – Lotta Rennéus. Till sin hjälp har hon haft fyra bildredaktörer och sju tecknare!

– Det viktiga är att formen är lätt och luftig så att eleverna enkelt hittar och känner igen sig i respektive bok, säger Lotta. Därför har vi varit noga med att inte krångla till SO•Serien med dekorationer och annat som inte betyder något för själva texten.

– Förutom själva texten finns sammanfattningar, faktarutor, fördjupningar, uppgifter och ordförklaringar, fortsätter Lotta. Dessa har samma färg och form i alla böcker oavsett ämne och årskurs, så att eleverna genast ser vad det handlar om.

Lotta Rennéus är formgivare för SO•Serien alla böcker. Hon är flerfaldigt belönad av Svensk Bokkonst, bland annat för Matte Mosaik och Spektrum-serien hos Liber.

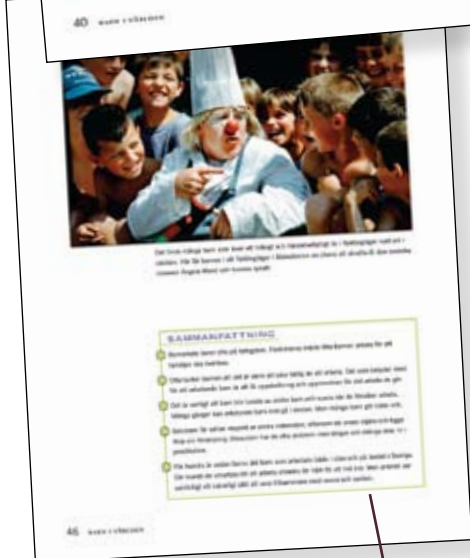

Samma tydliga struktur i alla SO•S-böcker

Varje kapitel startar med en bild och en ingresstext. Syftet är att väcka nyfikenhet och peka på det viktigaste i kapitlet.

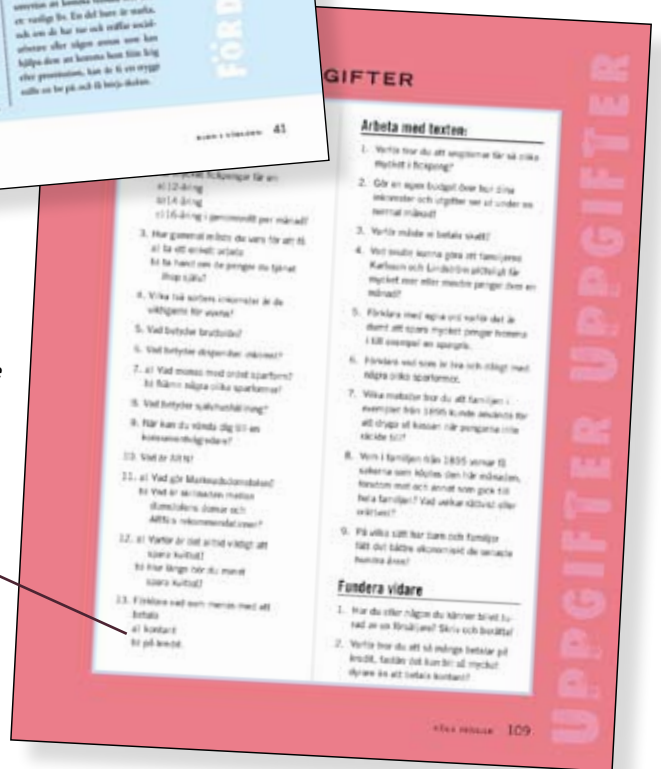

Fördjupningarna är tänkta som överkurs – något som är intressant att ta del av, men inte nödvändigt. De är alltid på blå tonplattor.

Uppgifterna är nivågrupperade och sorterade under tre återkommande rubriker:

- Frågor på texten
- Arbeta med texten
- Fundera vidare

Med hjälp av sammanfattningarna ser eleverna vad som är det centrala i texterna.

20

BÖCKER, FYRA ÄMNER OCH EN STRUKTUR

SO-Serien finns för geografi, historia, religion och samhällskunskap. Till eleverna väljer du antingen årskursböcker eller ämnesbok. Till dig själv väljer du ämnesbok och lärarbox. Boxen innehåller de fyra lärarhäftena, ett temahäfte, OH-bilder och en lärar-cd med redigerbara övningar och facit till uppgifterna i grundböckerna. Totalt finns här 1600 sidor extrauppgifter och lektionsunderlag som alla är fria att kopiera!

	RELIGION	GEOGRAFI	SAMHÄLLE	HISTORIA
ÄMNESBOK				
ÅR 1				
ÅR 2				
ÅR 3				
ÅR 4				

FRITT FRAM
ATT KOPIERA!

NYHET!

Första delen av Libers Språkstöd SO-Historia kommer hösten 2009, och första böckerna i SO-S Maxi kommer 2010. Läs mer på sidan 3.

Lätt att planera, fritt att kopiera!

Lärarboxen – det finns en för varje ämne – är fylld med hundratals kopieringsfria lektionsuppgifter. Ett verkligt användbart verktyg för både din planering och undervisning i SO. Det är bara att kopiera, dela ut och se klassen komma igång! Testa själv – gå in och hämta en provlektion på www.liber.se och upptäck hur lättarbetat det är med SO-S.

Allt material i lärarboxen är kopieringsfritt för dig och dina kollegor på skolan!

Nyreviderad upplaga!

Nya SO•S Religion visar på likheterna

SO•S Religion är något så ovanligt som en religionsbok, helt anpassad efter dagens mångkulturella samhälle. Här presenteras alla världsreligionerna ur sitt eget perspektiv. Inte bara för att det är respektfullt mot alla elever oavsett bakgrund. Utan också för att det gör det lättare för alla att förstå andra kulturer.

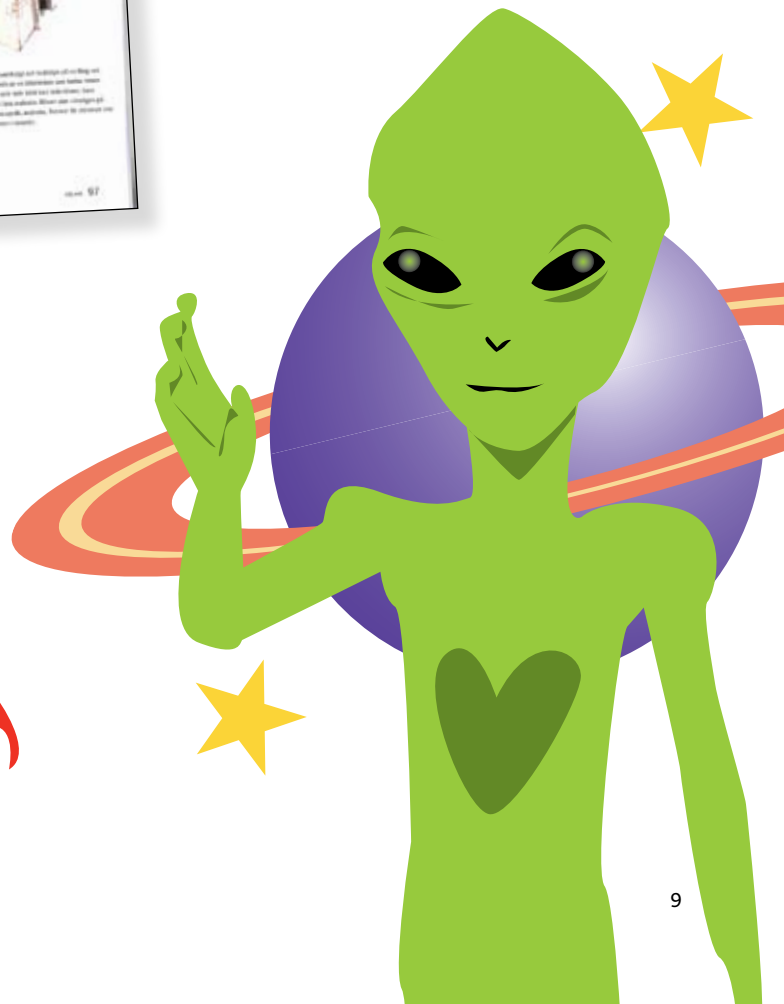
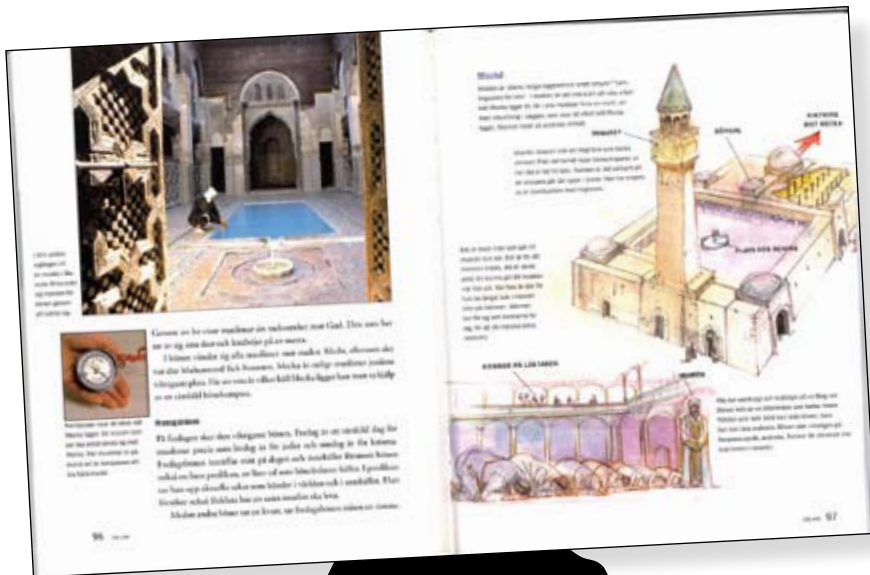
I SO•S Religion får alla världsreligionerna lika stort utrymme. De visas utifrån sitt eget perspektiv, men alla har samma struktur: hur det började, skriften, läran, riktningar samt vardag och högtid. Det gör det lätt för eleverna att själva jämföra och upptäcka skillnader, men framför allt likheter. Något det ju finns gott om, vilket inte alla tänker på eller vet om.

Etik- och filosofikapitel väcker tankar

Förutom världsreligionerna berättar vi om andra livsåskådningar som rastafari och new age. Varje år återkommer kapitel om etik och filosofi, där eleverna själva får reflektera över omvärlden och ta ställning till hur man bör handla i olika situationer.

Självklart finns spännande myter och legender med, livfullt illustrerade så att även den mest svårflirtade dras in i texten. Och precis som med de andra SO•S-böckerna har vi lagt stor vikt vid att utforma språk och layout så lättillgängligt som möjligt.

”Den som lär om andras sätt att tänka får respekt för andras åsikter”

HÄR KAN KILLAR SNACKA OM KÄNSLIGA SAKER

Olof Svensson gick tre år på lärarutbildningen och ville bli världens bästa högstadielärare, men upplevde möjligheterna att förändra klassrumsmiljön som små. Efter lärarvikariat och jobb för ideella organisationer arbetar han nu åt Rädda Barnens Ungdomsförbund med samtalsgrupper för fjortonåriga killar – allan. Vi träffade Olof och ställde några frågor om projektet.

Vad är allan?

– Det började 2001 med samtalsgrupper för tjejer i 8:an, Ellen. Sedan kom grupper för killar, allan. Nu finns det Ellen och allan i 40 av Sveriges städer och i år går 1200 fjortonåringar i våra grupper.

Varför behövs samtalsgrupperna?

– Unga människor har massor av funderingar kring livet, kön och identitet, men frågorna tas inte så ofta upp i skolan. Här får de möjlighet att diskutera sådant som de sällan pratar om – hur en kille/tjej förväntas vara, hur det kommer sig att vissa har mer makt än andra, vilken norm som tillåter det och hur man kan bryta dessa normer.

Hur drar ni igång allan-grupper?

– Ute i landet finns samtalsledare som avtalar med intresserade skolor och sedan presenterar allan för 8:orna: Att man kan komma dit och fika och snacka om allt som är viktigt – om orättvisor, barnrätt, vad som är manligt och så vidare. Kanske gör de också en övning, till exempel om värderingar. 75 procent av killarna brukar anmäla sig.

Vilka killar är det som anmäler sig?

– Det är alla typer, med alla bakgrunder, de med hög status och de med låg. Många säger att de tycker det finns något lockande i att få snacka med andra killar. Att killaktiviteter alltid annars är prestationsinriktade. De menar att tjejer kan gå till kuratorn medan det för en kille är "närmast otänkbart", särskilt om "kuratorn finns bredvid 9:ornas klassrum". Och skolsyster – "hon är bara för tjejer som behöver en värktablet".

Vad gör ni i själva samtalsgruppen?

– Vi träffas en kväll i veckan, minst tio gånger. Samtalet utgår från killarnas behov, men samtalsledaren problematiserar för att utmana killarnas uppfattning om kön, makt och sexualitet.

Tillsammans sätter vi upp regler; att det som sägs i gruppen stannar där, att alla ska få lika stort utrymme och att man inte rör någon utan att fråga. Ofta är killar ganska fysiska med varandra, på ett hårt sätt. Samtalsgruppen är en frizon från det. Men ibland rör vi varandra i övningar, till exempel tänder vi ljus och masserar varandras fötter. Det händer något spännande med gruppen när vi testar saker som traditionellt inte ingår i en manlig könsroll.

Vilka frågor tar killarna upp?

– Ofta handlar det om orättvisor i fråga om etnicitet, ålder och kön. Våld kommer nästan alltid upp. Det finns så många oskrivna regler om killar och våld. Vi matas med att våld är bra i många sammanhang, till exempel actionhjältarna som använder våld i "gott" syfte och hockeyacklingarna som ska fullföljas.

Normen säger att en kille ska stå upp för sig själv, sin grupp och sin partner. Han förväntas försvara sig och de sina. Vi diskuterar vem som tjänar på det, och vi sätter ord på – mycket viktigt! – det våld som många öppet tar avstånd ifrån men som ändå förekommer i stor utsträckning – våld i nära relationer och mot barn. För många är detta första gången som de kritiskt pratar med andra killar om våld och maktutövande.

Vad vill du uppnå med allan?

– Vi vill att killarna ska ifrågasätta det som anses självklart och stärka dem i självständiga val utanför de traditionella föreställningarna kring kön, makt och sexualitet. Även om vi inte kan förflytta berg, är det ju fantastiskt om vi kan ge killarna fler alternativ till vad som är maskulint. Eller som en kille uttryckte det:

"Om halva bordet är tillåtna killgrejer – som fotboll, svära, rapa – och andra halvan är otillåtna – till exempel smink, gråta, dansa – skulle jag vilja flytta mittstreckret så att det finns fler tillåtna egenskaper på min bordssida."

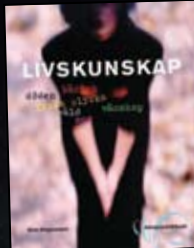
Vill du veta mer om Ellen och allan?

Vill du veta mer om projektet, se om det finns möjligheter att starta grupper på din skola, eller kanske ta del av samtalsledarnas pedagogiska material? Gå in på www.rbuf.se/allan eller kontakta Olof Svensson på allan@rbuf.se

Vem bestämmer vår könsidentitet?

Varför ska tjejer ha rosa och killar blått? Varför har killar lägre betyg men högre lön? Boken ger inga färdiga svar men vill göra eleverna medvetna om att kön spelar roll och ge dem råg i ryggen att själva forma sina könsidentiteter.

Livskunskap stärker självkänslan

Boken bygger på intervjuer med ungdomar kring allt från kärlek, vänskap och lycka till mobbning, våldtäkt och missbruk. Diskussionsfrågor hjälper eleverna se hur de själva skulle vilja agera.

Vad är "normalt" i sex och relationer?

I boken behandlas frågor om sex och relationer, rättigheter och hur man sätter gränser. Ett viktigt inslag är också diskussioner om hur normer förändras och vad som är "normalt".

KARTAN BEHÖVS I KLASSRUMMET!

Kan man klara sig utan fysiska kartor i klassrummet? Allt finns ju på nätet och det är enkelt att hitta kartor där.

Hur viktigt är det egentligen att kunna läsa och hämta information från en karta? Lennart Holmgren, redaktör på Liber, ger sin syn på saken.

– Det är oerhört viktigt att kunna läsa och förstå kartor för att få en rumslig uppfattning och förstå samband. Vi har behov av att relatera oss till omvärlden och bygger därför upp "inre kartor" i vårt medvetande. Att lära sig läsa och förstå kartor är en process som man bygger upp stegvis.

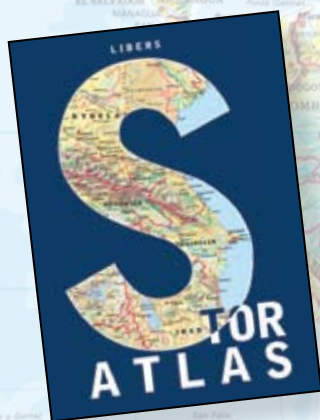
Olika kartböcker – för elever på olika nivåer

Kartbok, behövs det? Det finns ju massor med kartor på internet.

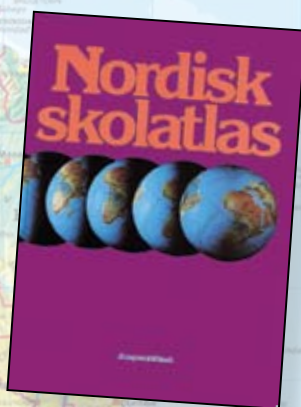
– Internetkartan är ofta till för den som söker specifik information och som är van vid att läsa kartor. Till skillnad från våra tryckta kartor har den sällan en pedagogisk uppbyggnad, vilket är viktigt för att eleverna ska bli förtrognna med kartor, anser Lennart.

– En kartbok kan ses som en allt-i-ett-bok till skillnad från kartorna på internet. Eleverna får i en kartbok steg för steg lära sig tolka kartans "byggstenar", färger och symboler. I takt med elevernas mognad blir det mer information, namntätheten ökar, andra kartor än miljökartor introduceras och så vidare.

– Vi har ett behov av att kunna läsa kartor utan att vi ens tänker på det. Kartor hjälper till att skapa en bild av världen! Utan dem är man "lost"! säger Lennart.

Börjar i Sverige och Norden och går sedan igenom världsdelen för världsdelen. Temakartorna behandlar de klassiska ämnena som klimat, berg och jord, befolkningspridning, produktion, markanvändning och topografi. Dessutom tar de upp speciella aspekter, till exempel miljöproblem och levnadsvillkor i olika länder.

Den klassiska kartboken, för många standardverket när det gäller kartor för skolbruk! Kartorna erbjuder bland annat världsöversikter, världsdelskartor, uniforma kartor över politisk indelning och folkmängd, klimat- och vegetationsområden och överskådliga uppslag med ett allsidigt urval av namn.

Ett digitalt material med arbetskartor över Sverige, Norden, Europa, Afrika, Asien, Nord- och Sydamerika, Oceanien och världen. Kartorna kan användas för utskrift på papper eller som digitala bilder. Kartorna är producerade i färg men kan även skrivas ut som svartvita kopior.

Ge svar på elevernas frågor om **MILJÖ & KLIMAT!**

På Libers seminarium Klimatet och skolan, som hölls i början av året i Stockholm och Göteborg, talades det mycket om vikten av att skapa delaktighet. Lika så att ge eleverna framtidstro och visa på möjligheterna. Här är några ord från var och en av de fem talarna:

Stefan Edman är biolog, författare och tidigare generalsekreterare i den statliga kommissionen mot oljeberoende. Han poängterade att det måste finnas glädje och fascination i undervisningen. "Vill man lära ut något måste man börja med känslan. Sen kan man koppla på storhjärnan." Han påpekade också att det inte är dyrt att hejda uppvärmningen, det är snarare en hävstång för en grön marknadsomställning!

Anita Montin Wiik, MA/NO-lärare på Norrsundsskolan i Älmsta, driver sedan 5 år miljöprojekt med Världsnaturfonden WWF. Hon tipsade om hur skolan kan inspirera elever i miljöfrågor. Exempelvis genom att ta tillvara krafterna på orten och använda samhället som klassrum och genom att låta eleverna hålla lektioner eller workshops för andra. Alltihop ger eleverna starkt självförtroende samtidigt som de förstår att de kan påverka och ställa krav.

Bo Kjellén är miljöforskare med mångårig erfarenhet från internationella klimatförhandlingar. Han berättade att det görs framsteg, trots vitt skilda intressen mellan rika och fattiga länder! En av huvudpunkterna i Köpenhamn december 2009 blir just bistånd och överföring av teknologi från rika till fattiga länder.

Bo poängterar att vi vuxna måste stödja ungdomar i deras oro för miljön, men också visa på möjligheterna.

Germund Sellgren är utomhuspedagog och arbetar med utbildningsfrågor vid WWF. Han menar att lärandet för hållbar utveckling handlar om kunskap, motivation och möjlighet. När eleverna känner "jag vet, jag vill och jag kan" agerar de på ett annat sätt. Han uppmanade alla att använda sig av lek och rollspel. "Det är ett roligt sätt att ta sig an allvarliga saker."

Pär Holmgren är meteorolog och författare. Han tog upp hur vårt klimatsystem kan börja förändras av egen kraft när det inte klarar av mer växthusgaser. "När förändringen sätter igång vet vi inte riktigt vad som sker. Vi måste spara energi, utveckla ny teknik och ändra vårt beteende. Men istället för att fundera på vad det kostar bör vi tänka på att det leder till nya jobb och på sikt, ekonomisk tillväxt. Det minskar oron och förmedlar hopp om framtiden".

Vill du veta mer om vad som sades på seminariet och även få tips på hur du kan jobba med klimatfrågan i klassrummet? Gå in på www.liber.se och välj Mässor & Event.

På Libers klimatseminarier deltog några av Sveriges främsta experter på området, tillsammans med pedagoger som tipsade om hur man kan jobba med klimatfrågor i skolan.

För din klimatundervisning

Serie: Hållbar utveckling

En hållbar utveckling – att tillgodose våra behov utan att äventyra kommande generationers behov – är grundtemat i denna serie. De sex böckerna behandlar praktiskt taget alla de miljöproblem som idag diskuteras i världen.

Barn frågor om klimatet

Klimatförändringarna skapar oro hos både vuxna och barn. Den här boken hjälper dig att bemöta elevernas frågor och ge dem hopp om framtiden. Den är fylld av fakta, lektionstips och kloka ord. Ingår i Libers nya serie Aktiva lärare.

Hållbar utveckling – att undervisa utifrån helheter och sammanhang

FN vill att all undervisning ska präglas av hållbar utveckling – lärande är en förutsättning för att klara framtidens utmaningar. Men vad behöver elever kunna, veta och förstå för att bidra till en bättre värld? Intervjuer med lärare, exempel på ämnesövergripande arbete och didaktiska aspekter.

Några av alla våra bredvidböcker i SO

HISTORIA		<p>Serie: Antikens kulturer Unikt illustrerade böcker som beskriver hur det var att leva i de kanske mest spännande Medelhavskulturerna – Egypten, Grekland och Rom – under deras glansperiod.</p>	RELIGION SAMHÄLLS- KUNSKAP		<p>Sex och relationer I boken behandlas frågor om sex och relationer, rättigheter och hur man sätter gränser. Ett viktigt inslag är också diskussioner om hur normer förändras och vad som är " normalt".</p>
HISTORIA		<p>Första världskriget 1914–1918 Beskriver krigets utveckling, de avgörande striderna och misslyckade slagen. Den kronologiska redovisningen av kriget kompletteras med ögonblicksbilder från civilbefolkningens situation.</p>	RELIGION SAMHÄLLS- KUNSKAP		<p>Ungångsmyter Vad har människor runt om i världen tänkt och berättat för varandra om mänsklighetens framtid eller undergång? Boken kommenterar och återberättar såväl moderna som klassiska undergångsmyter.</p>
HISTORIA		<p>Andra världskriget 1939–1945 Tar avstamp i första världskriget och visar sedan steg för steg utvecklingen mot andra världskriget. Händelserna under kriget skildras därpå detaljerat från de olika krigsskådeplatserna.</p>	SAMHÄLLS- KUNSKAP		<p>Genusboken Tänkt som en diskussions-och fördjupningsbok kring genusfrågor och jämställdhet. Med ett både kritiskt och humoristiskt perspektiv på vår könsuppdelade vardag gör boken ungdomar uppmärksamma på genusfrågan.</p>
HISTORIA		<p>Serie: Andra världskrigets ledare Om de tre mest berömda eller ryktbara personligheterna: Stalin, Hitler och Churchill. I böckerna blandas autentiska citat från ledarna med skildringen av deras livsbana samt händelserna som kom att dominera utvecklingen under kriget.</p>	SAMHÄLLS- KUNSKAP		<p>Serie: Sprickor i vår tid Vad driver människor att gå med i terroristgrupper? Vad kan vi göra för att undvika rasism och vilka är vinnarna och förlorarna i globaliseringen? Tre titlar: Terrorism, Rasism & främlingsfientlighet, Globalisering.</p>
HISTORIA		<p>Förintelsen – Hur kunde det ske? Berättar om bakgrunden och de orsakssammanhang som ledde fram till förintelsen.</p>	SAMHÄLLS- KUNSKAP		<p>Serie: I människans tjänst? Vi kan bota sjukdomar som förut var dödliga och modifiera grödor genetiskt så att de växer fortare och smakar bättre. Men utvecklingen är inte utan problem. Två titlar, Mat och Hälsovård, diskuterar viktiga forskningsrön och frågor som svält, intensivjordbruk och kloning.</p>
HISTORIA		<p>Förintelsen – Dödslägren Beskriver livet i och organisationen av koncentrationslägren, arbetslägren och dödslägren, där tre miljoner judar miste livet.</p>	GEOGRAFI, SAMHÄLLS- KUNSKAP		<p>Serie: Hållbar utveckling Hur kan vi tillgodose våra behov utan att äventyra våra barns? Olika miljöproblem konkretiseras genom regionala och lokala exempel. Varje bok har ett avsnitt om vad vi själva kan göra och hur framtiden kan komma att bli ur miljösynpunkt. Sex titlar: Hotet mot miljön, Energin, Avfall och återvinning, Transporter, Mat och jordbruk, Städerna.</p>
HISTORIA		<p>Tonåring i Hitlers dödsläger En ögonvittnesskildring från det kanske mest beryktade av alla Hitlertysklands utrotningsläger, Auschwitz.</p>	GEOGRAFI, SAMHÄLLS- KUNSKAP		<p>Serie: Våra världsdelar En bok om varje världsdel. Eleverna får snabbt en bild av världsdelarnas grundläggande geografiska och geopolitiska förutsättningar. I böckerna behandlas historia, befolkning, naturtillgångar, ekonomi och relationer till omvärlden.</p>
RELIGION SAMHÄLLS- KUNSKAP		<p>Livskunskap En bok för att lära sig att ta makten över sitt liv, stärka sin självkänsla, lära sig hantera motgångar, se möjligheter, förstå och acceptera sig själv och sina medmänniskor.</p>	GEOGRAFI, SAMHÄLLS- KUNSKAP		<p>Serie: Mellanöstern En spännande serie som skildrar regionens splittrade historia, de många och svårösta konflikterna och oljans avgörande roll för ländernas utveckling. Tre titlar: Mellanöstern – geografi och resurser, Mellanöstern – historia och Mellanöstern – konflikter.</p>

Visste du att...

Drygt 60 procent av det som behandlas av kommunfullmäktigeförsamlingar runt om i Sverige påverkas direkt eller indirekt av EU, genom lagar och regler eller möjlighet till medfinansiering. Läs mer på www.skl.se, Sveriges kommuner och landstings webbplats, eller gör ett studiebesök på kommunen för att undersöka hur det ser ut i din kommun.

EU:s klimat- och energipaket antogs i december 2008

Målen innebär:

- En minskning av växthusgasutsläppen med minst 20 procent fram till år 2020.
- Andelen förnybar energi ska uppgå till minst 20 procent år 2020.
- Användningen av biobränsle ska öka till 10 procent av energianvändningen.
- Energieffektiviteten ska öka med 20 procent.

Alla borde ha Boken om EU

Det är en ovanligt matnyttig bok som ger en samlad bild av EU. Den berättar om EU:s bakgrund och historia och beskriver kommissionens, ministerrådets och parlamentets arbete, liksom deras inbördes relationer och maktbalansen dem emellan.

Nyckelfrågor som ekonomin med penningpolitiken och jordbrukspolitiken diskuteras. Dessutom presenteras medlemsländerna utförligt med basfakta, geografi, styrelseskick, ekonomi och näringsliv.

– Det här är en bok som varje svensk har nytta av, säger Christian Laring, förläggare på Liber. Vi hoppas till en början att den landar i alla klassrum.

HÅLL DIG UPPDATERAD MED LIBER

ÄNNU
MER PÅ
WEBBEN!

På vår webbplats www.liber.se hittar du all information och senaste nytt om våra läromedel. Där kan du också få inspiration och göra beställningar.

Allt fler läromedel på nätet

Liber utvecklar allt fler e-läromedel. Något som passar fler lärstilar eftersom det stimulerar fler sinnen. På Hist.se till exempel hittar du bildserier med inlästa texter som levandegör allt det som du tar upp i din historieundervisning.

Prenumerera på Libers nyhetsbrev

Gå in på www.liber.se och anmäl dig som prenumerant så får du kostnadsfritt senaste nytt om nyutkomna läromedel, praktiska undervisningstips och inbjudan till seminarier och andra evenemang.

Ljudböcker finns hos Inläsningstjänst

Många av våra titlar finns inlästa för elever med läs- och skrivsvårigheter.

Beställ dem hos Inläsningstjänst på www.inlasningstjanst.se eller på telefon 08-556 115 50.

Beställ cirkex hos Kundservice

Är du intresserad av cirkex på någon av böckerna? Kontakta Kundservice på 08-690 93 30 så hjälper de dig.

Vill du veta mer?

Har du frågor om våra läromedel eller vill diskutera inköp? I så fall står våra kunniga representanter gärna till tjänst.

Hans-Erik Gother
Mobil: 070-527 38 52
hans-erik.gother@liber.se

Jan Wilhelmsson
Mobil: 070-540 73 66
jan.wilhelmsson@liber.se

KUNSKAPEN BOR I DET NYFIKNA KLASSRUMMET.

När elevers nyfikenhet väcks följer kunskapen i dess spår – lärandet fortsätter när lektionen tagit slut. Det är därför vi, oavsett typ av läromedel, strävar efter att alla ska kunna hitta något som fångar intresset. Något som väcker just deras nyfikenhet. Gå in på www.liber.se och se vad som inspirerar dig.

SKOLÅR 6–9

www.liber.se
kundservice.liber@liber.se
Tel 08 690 93 30
Fax 08 690 93 01/02

